Talousennuste

Julkaisuvapaa
1.9.2009 klo 10.00

Talousennuste vuosille 2009–2010

Taantuma hellittää ensi vuonna

Ennusteryhmä

Mari Kangasniemi
Markku Lehmus
Eero Lehto
Ilpo Suoniemi
Heikki Taimio

Lisätietoja

Ennustepäällikkö
Eero Lehto
puh. (09) 2535 7350

Tiedottaja
Heikki Taimio
puh. (09) 2535 7349

PALKANSAAJIEN TUTKIMUSLAITOS

Talousennuste vuosille 2009–2010

Taantuma hellittää ensi vuonna – työttömyysaste nousee siitä huolimatta keskimäärin 11 prosenttiin

Kansainvälisestä rahoituskriisistä alkanut talouskriisi iski erityisellä voimalla Itämeren alueen maihin, myös Suomeen, jonka kokonaistuotanto supistuu tänä vuonna 5,5 prosenttia. Suomen taantuman syvyyttä lisää maan metsäteollisuuden rakennekriisi. Tästä huolimatta suhdannekehitys seuraa verraten tiivisti kansainvälisen talouden kehitystä. Teollisuustuotanto kääntyy nousuun Suomessakin jo loppuvuonna. Lähinnä tämän ansiota kokonaistuotantomme kasvaa ensi vuonna 1,8 prosenttia. Suomi seuraa muita kehittyneitä maita myös siinä, että työmarkkinatilanne pysy pitkään heikkona. Meillä työllisyys supistuu vielä pitkään ensi vuoden lopulle saakka, jolloin työttömyysaste yltää keskimäärin 11,1 prosenttiin.

Tuotannon pudotuksen vastustamisessa Suomen finanssipolitiikka ei ole ollut parasta mahdollista. Hallitus juuttui ohjelmaansa kirjattuihin veronalennuksiin, joita suunniteltiin alun perin täysin erilaiseen suhdannetilanteeseen. Verojen alentaminen ja pitäytyminen tiukoissa valtion menokehyksissä ei jättänyt tilaa menoelvytykselle, mikä on osaltaan johtanut siihen, että myös kotimainen kysyntä on Suomessa supistunut rajusti. Ensi vuoden näkymiä heikentää se, että finanssipolitiikan vetoapu on loppumassa, minkä vuoksi kunnat ovat karsimassa menojaan.

Talouden riskit edelleen suuria

Tulevaan talouskehitykseen ja samalla tähän ennusteeseen liittyvät riskit ovat edelleen tavanomaista huomattavasti suuremmat. Ensinnäkin kansainvälinen talous voi uudelleen taantua, jos pankkien ja muiden rahoituslaitosten osin vasta realisoitumassa olevat luottotappiot syventävät uudelleen eri maiden rahoitusmarkkinoita vaivannutta epäluottamusta. Raaka-aineiden hintojen odottamattomankin nopea nousu ja valuuttakurssien epäyhtenäinen kehitys – mahdollisesti euron liiallinen vahvistuminen – voivat niin ikään taittaa esimerkiksi Euroopan orastavan talouskasvun.

Suomen osalta on viitattu keskipitkän aikavälin synkkiin näkymiin ja siihen, että Suomen teollisuus olisi joutunut pysyvään alennustilaan. Tähän näkemykseen emme usko. Vallitseva talouskriisi ei ole heikentänyt Suomen teollisuuden reaalista kilpailukykyä sillä tavoin, että olisi odotettavissa pysyviä ongelmia. Väestön korkea koulutustaso ja suhteellisen kunnianhimoinen elinkeinopolitiikkamme runsaine T&K-tukineen ylläpitää Suomen teollisuuden kykyä uudistua dynaamisesti. Ei ole syytä olettaa, että kemiallisen metsäteollisuuden heikentymisen vastapainoksi ei syntyisi uutta aktiviteettia muille toimialoille.

Talousnäkymät ovat kirkastuneet eri puolilla maailmaa

Sillä perusteella, että niin Euroopan kuin USA:nkin teollisuuden ja kuluttajien luottamusindikaattorit kääntyivät nousuun jo kevääseen mennessä, voidaan suhdanteiden sanoa kääntyneen kohti parempaa. Se täydellinen luottamuspula ja näköalattomuus, joka vaivasi maailmantalouden näkymiä vielä vuoden vaihteessa, oli väistynyt.

Kansainvälisiä suhdanneindikaattoreita 1995:01–2009:07

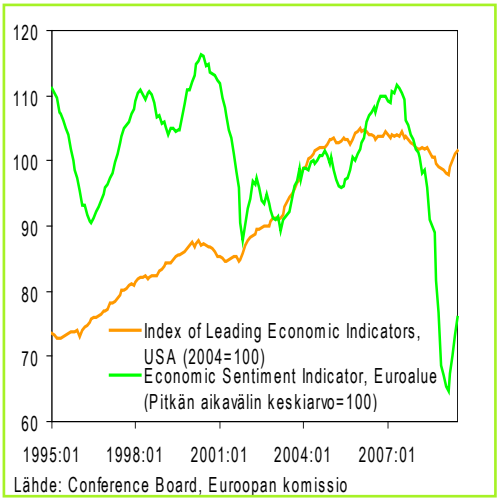

Teollisuuden luottamus 2005:01–2009:08

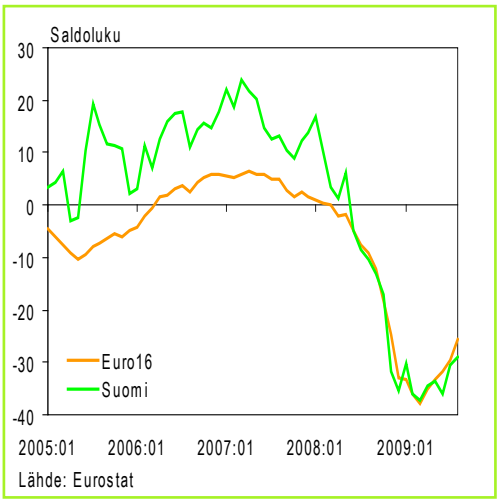

Luottamuksen parantuminen ennakoi myös tuotannon supistumisen pysähtymistä ja lähinnä teollisuuden osalta jopa kääntymistä nousuun. Teollisuustuotannon supistuminen kuukausitasolla näyttää pysähtyneen kesällä EU-alueella ja varsinkin sen suurimmissa jäsenmaissa Saksassa ja Ranskassa. Tämä on heijastunut myös näiden maiden tämän vuoden toisen neljänneksen kokonaistuotantoon, joka jo kasvoi 0,3 prosenttia edellisestä neljänneksestä. Myös USA:n teollisuustuotanto on kääntynyt lievään nousuun (heinäkuun tietojen perusteella), ja sielläkin kokonaistuotannon supistuminen on päättymässä.

Kehittyneiden maiden talouskasvu ei kuitenkaan muodostu nopeaksi pitkään aikaan. Kasvuvauhtia jarruttaa pitkälle ensi vuoteen heikentyvä työllisyystilanne ja sen vaikutus palvelutuotantoon. Kun euroalueen ja koko EU-alueen kokonaistuotanto supistuu tänä vuonna noin 4 prosenttia, niin ensi vuonna se kasvaa jo 1,5 prosenttia pitkälti viennin piristymisen ansiosta. USA:n talouskehitys ei eroa paljon Euroopasta. Sen kokonaistuotanto supistuu tänä vuonna 2,8 prosenttia ja kasvaa ensi vuonna 1,8 prosenttia.

Jossain määrin yllätyksellistä on se, että EU:n uudet jäsenmaat – Bulgaria ja Romania mukaan luettuina – ovat vajonneet taantumaan vanhojen jäsenmaiden lailla. Kaiketi näiden maiden (kuten myös Venäjän) notkahdusta selittää niiden suhteellisen haavoittuva rahoitusjärjestelmä. Toisaalta niiden tuotannon notkahdus osoittaa, ettei näihin maihin lännestä siirtynyt uusi teollinen kapasiteetti ole turvannut niiden tuotantoa. Ilmeisesti tälle taantumalle ei ole ominaista sellainen teollisen toiminnan alueellinen uusjako, josta nimenomaan EU:n vanhat jäsenmaat kärsisivät.

Euroalueen työttömyysaste on tänä vuonna keskimäärin 9,4 prosenttia, ja ensi vuonna se nousee vielä tästä vajaan prosenttiyksikön. USA:n työmarkkinoita koskevat näkymät eivät ole juuri Euroopan näkymiä valoisammat. USA:n kotitalouksien velkaantuminen ja siitä aiheutuva tarve tasapainottaa rahoitusasema rajoittaa yksityistä kulutusta vielä useita vuosia, mikä rajoittaa työmarkkinoiden elpymistä. Tällainen takalukko vaivaa Euroopassa ainakin Englantia, Irlantia, Espanjaa ja Tanskaa, siis maita, joissa velkaantuminen meni liian pitkälle. Sitä vastoin ei Saksan, Italian eikä Ranskankaan talous kärsi tästä. Saksalla on kaikki edellytykset tulla Euroopan kasvun veturiksi.

Taulukko 1. Kansainvälinen talous

Kokonaistuotannon määrän kasvu (%)	2008	2009e	2010e
Yhdysvallat	1,1	-2,8	1,8
Euro-13	0,7	-4,1	1,5
Saksa	1,3	-5,0	2,0
Ranska	0,4	-2,2	1,5
Italia	-1,0	-5,5	1,0
EU27	0,8	-4,0	1,5
Ruotsi	-0,2	-5,5	1,8
Iso-Britannia	0,7	-4,0	1,2
Japani	-0,7	-6,0	2,0
Venäjä	5,6	-6,5	3,5
Kiina	9,0	7,5	8,0
Lähde: BEA, BOFIT, Eurostat, Palkansaajien tutkimuslaitos			

Kiina – poikkeustapaus

Euroopan ja Pohjois-Amerikan ulkopuolella eri maiden talouksien viimeaikainen kehitys on ollut kaksijakoista. Japanin talous suorastaan romahti viime vuoden lopulla, joskin sen tuotanto on alkanut elpyä jo kuluvan vuoden toisella neljänneksellä. Japanin työttömyys on kuitenkin selvässä kasvussa. Myös Aasian muiden teollistuneiden maiden kuten Etelä-Korean tuotanto on kärsinyt globaalista taantumasta.

Kuluttajaluottamus 2005:01–2009:08

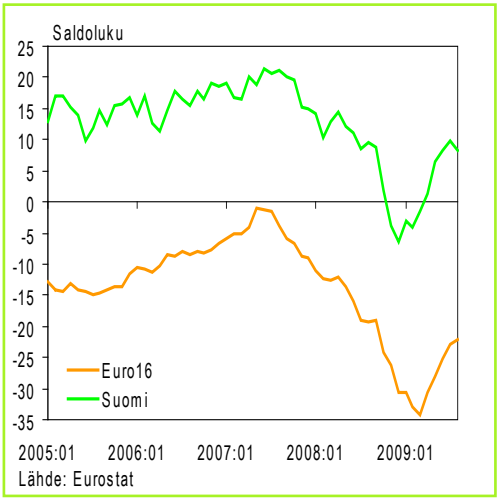

Euroalueen taloudellinen kehitys 2008–2010

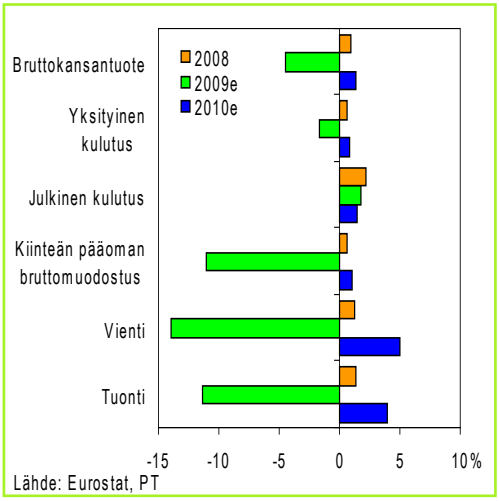

Inflaatio eri maissa 2000:01–2009:07

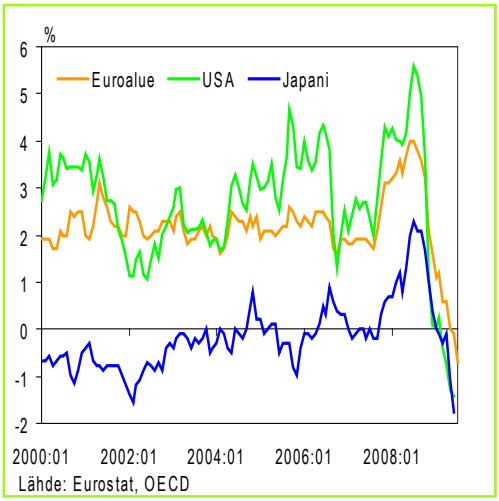

Kiina poikkeaa lähes kaikista muista maista siinä, että siellä kokonaistuotannon kasvuvauhti on pysynyt nopeana. Kiinan menestystä selittää se, että sen lähes valtiollinen rahoitusjärjestelmä on suojattu kansainvälisen markkinoiden häiriöiltä. Kiina on lisäksi onnistunut käyttämän ulkomaankaupan ylijäämistä kertyneitä reservejä kotimaisen kysynnän voimistumiseen samalla, kun sen vientikysyntä on heikentynyt. Kiinan kasvanut tuonti on hyödyttänyt eniten raaka-aineiden tuottajamaita, mutta se on tukenut myös niin Japanin kuin muidenkin kehittyvien maiden talouksia. Kiinan ohella Intian kehittyvä talous on kärsinyt ehkä vähiten rahoitusmarkkinakriisistä ja sen seurauksista.

Venäjän tuotannon jyrkkä supistuminen alkuvuodesta on ollut sikäli yllätyksellistä, että sillä olisi Kiinan tapaan ollut mahdollisuuksia käyttää ulkomaankaupan ylijäämistä kertyneistä reservejä kotimaisen kysynnän voimistamiseen. Ilmeisesti Venäjän haavoittuva ja ulkoisille häiriöille altis rahoituslaitosjärjestelmä on yksi syy sen reaalitalouden nopeaan supistumiseen. Öljyn hinnan noustessa viime talven pohjalukemista Venäjän kokonaistuotanto on kuitenkin kääntynyt nousuun jo kesällä. Ensi vuonna sen bruttokansantuote kasvaa jo 3,5 prosenttia.

Rahoituskriisi hellittää

Eurosysteemin (EKP:n ja euroalueen keskuspankkien) tekemän rahoituskyselyn perusteella luottokriisin pahin vaihe, joka ajoittui viime vuoden viimeiseen ja tämän vuoden ensimmäiseen neljännekseen, alkoi olla ohi tämän vuoden toisella neljänneksellä. Konkreettisesti tämä merkitsee sitä, että niin yritysten kuin kotitalouksienkin lainan saanti on helpottunut ja niiden lainojen korkoon liittyvä riskilisä pienentynyt. Merkittävää on myös se, että pankkien mahdollisuudet saada rahoitusta joukkovelkakirjamarkkinoilta ovat parantuneet.

Rahoitusmarkkinatilanne helpottuu vielä lisää tämän vuoden kolmannella neljänneksellä. Tilanne on kuitenkin yhä normaalia kireämpi. Niinpä Euroopassa ja etenkin USA:ssa muiden kuin luottokelpoisimpien yritysten mahdollisuudet saada rahoitusta joukkovelkakirjamarkkinoilta ovat vielä heikot. Tämä ongelma koskee erityisesti USA:ta ja Englantia, joissa joukkovelkakirjamarkkinoiden merkitys on suurempi kuin Manner-Euroopassa. Rahoituskriisi näkyy vielä myös siinä, ettei yritystodistusten markkinoilta hankittava lyhytaikainen rahoitus ole elpynyt kriisiä edeltävälle tasolle USA:ssa eikä Euroopassakaan.

Rahapolitiikka ennätyskeveää

Euroopan keskuspankki on jatkanut ohjauskorkonsa alentamista talven ja kevään mittaan niin, että se on ollut toukokuun 13. päivästä lähtien yhdessä prosentissa. USA:n keskuspankkihan oli alentanut ohjauskorkonsa tavoitetason nollan ja 0,25 prosentin vaihteluvälille jo aiemmin viime vuoden joulukuussa. Verraten pian talouskriisin puhjettua (jo viime lokakuussa) USA:n keskuspankki (Fed) alkoi tukea rahamarkkinoiden toimintaa myös muulla tavoin alkamalla ostaa yritysten lyhytaikaisia velkapapereita (yritystodistuksia). Marraskuussa Fed alkoi rahoittaa suoraan valtion tukemia asuntorahoituslaitoksia. Samaan käynnistettiin ohjelma, jolla helpotettiin kotitalouksien ja pk-yritysten luotonsaantia.

Japanin keskuspankki on monissa toimissaan seurannut USA:n keskuspankkia. Englannin keskuspankki siirtyi maaliskuussa jo perinteiseen setelirahoitukseen alkamalla ostaa valtion liikkeeseen laskemia joukkovelkakirjoja. EKP on koron alentamisen ohella helpottanut keskuspankkirahoituksen ehtoja myös muilla tavoin. Yritystodistusten markkinoiden romahdukseen EKP ei kuitenkaan ole puuttunut, minkä vuoksi vastuu näiden markkinoiden elvyttämisestä on jäänyt kansal-

Raakaöljyn maailmanmarkkinahinta (Brent) 1996–2009

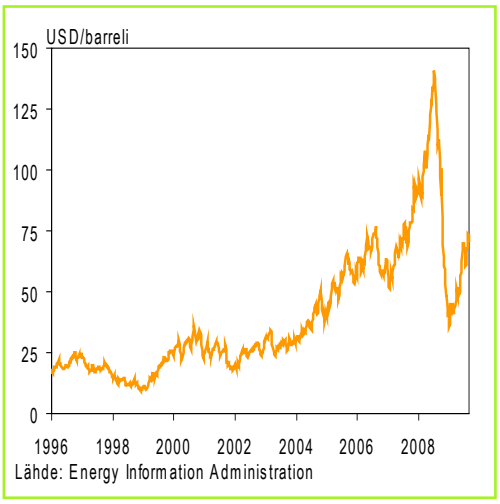

Ohjauskorot ja lyhyt markkinakorko 3.1.2000–27.8.2009

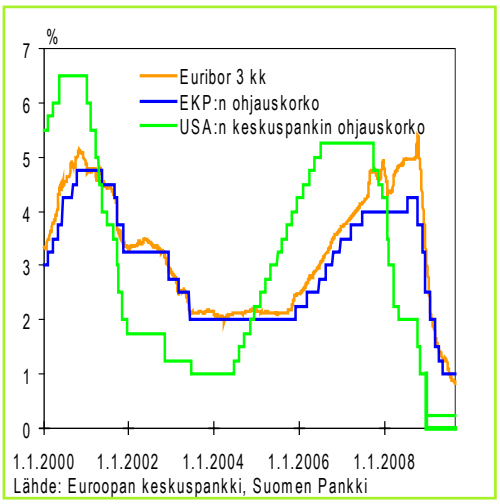

Valuuttakurssit 30.8.2006–27.8.2009

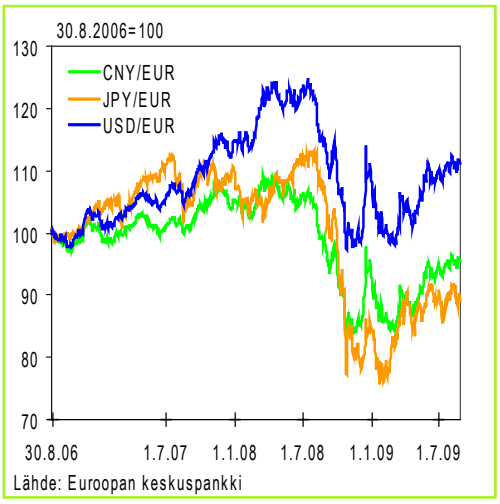

listen hallitusten usein heiveröisten yritysten varaan. Vihdoin kesäkuussa 2009 EKP päätti ryhtyä tukemaan pitempiaikaisen rahoituksen markkinoita alkamalla myöntää pankeille vuoden pituista rahoitusta.

Jo nyt voidaan sanoa, että keskuspankkien korkojen lasku sekä niiden myöntämän rahoituksen ehtojen lieventäminen on merkittävällä tavalla edesauttanut luottokriisin laukeamista. Rahoituksen saanti onkin helpottunut ja sen ehdot ovat tulleet luotonottajalle edullisemmiksi. Rahoitusmarkkinatekijöiden merkitys taantuman nykyvaiheessa on jäämässä taka-alalle, mutta riittämättömän kysynnän ongelma ei ole hellittänyt.

Keskuspankit ovat tavallaan tehneet voitavansa rahoituskriisin lievittämiseksi. Mitään merkittäviä uusia likviditeettiä lisääviä interventioita ei ole odotettavissa. Toisaalta kehittyvien maiden rahapolitiikan ei voida odottaa kiristyvänkään vielä moneen kuukauteen, sillä näiden maiden taloudet ovat vaipuneet niin syvään taantumaan. On kuitenkin nähtävissä, että ensi vuoden lopulla, kun talouskasvun voimistuminen alkaa varmistua ja merkit inflaation nopeutumisesta alkavat tulla yhä ilmeisemmiksi, myös rahapolitiikkaa aletaan kiristää. PT ennakoikin, että EKP nostaa ohjauskoroaan ensi vuoden jälkipuoliskolla yhteensä 1,5 prosenttiyksikköä. Kolmen kuukauden euribor on ensi vuonna keskimäärin 1,5 prosentissa ja siten vielä verraten matalalla tasolla.

Valuuttojen vaihtokurssit ovat talouskriisin aikana vaihdelleet voimakkaasti. Viime viikkoina euro on taas alkanut vahvistua suhteessa dollariin. Viimeisen vuoden aikana myös Ruotsin kruunu, Englannin punta ja Venäjän rupla ovat heikentyneet merkittävästi suhteessa euroon. Aivan viime viikkoina Ruotsin kruunu on kuitenkin alkanut vahvistunut suhteessa euroon niin, että esimerkiksi Ruotsin metsäteollisuuden alkuvuoden aikana saama kilpailuetu suhteessa Suomen metsäteollisuuteen on puoliintunut.

Taulukko 2. Kysynnän ja tarjonnan tase

	2008	2008	2009e	2010e
	Mrd. €	Määrän muutos (%)		
Bruttokansantuote	184,7	1,0	-5,5	1,8
Tuonti	79,6	7,0	-13,8	3,0
Kokonaistarjonta	264,3	2,8	-8,0	2,1
Vienti	86,8	7,3	-16,4	6,9
Kulutus	136,8	1,9	-1,7	0,1
yksityinen	95,6	1,9	-2,8	0,1
julkinen	41,3	2,0	0,7	0,0
Investoinnit	38,1	0,3	-11,0	-1,4
yksityiset	33,3	0,4	-13,8	-1,9
julkiset	4,8	-0,3	8,3	1,8
Varastojen muutos (ml. tilastollinen ero)	2,6	-40,1	-10,1	34,2
Kokonaiskysyntä	264,3	2,8	-8,0	2,1

Lähde: Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos

Finanssipolitiikassa vielä elvytysvaraa

Meneillään olevan taantuman maailmanlaajuisuus ja ankaruus on saanut kansanväliset taloudelliset järjestöt ja Euroopan komission kannustamaan eri maita yhteiseen ja koordinoituun finanssipoliittiseen elvytykseen. Viime vuoden joulukuussa IMF asetti tavoitteeksi, että eri maat elvyttäisivät talouttaan lisämenoin tai verotusta keventämällä niin, että elvytyksen fiskaalinen vaikutus nousisi 2 prosenttiin maailman bruttokansantuotteesta. Samaan aikaan Euroopan komissio asetti tavoitteeksi sen, että päätösperäinen elvytys nousisi EU:n alueella vähintään 1,5

Kokonaistuotannon ja viennin muutokset 1985–2010

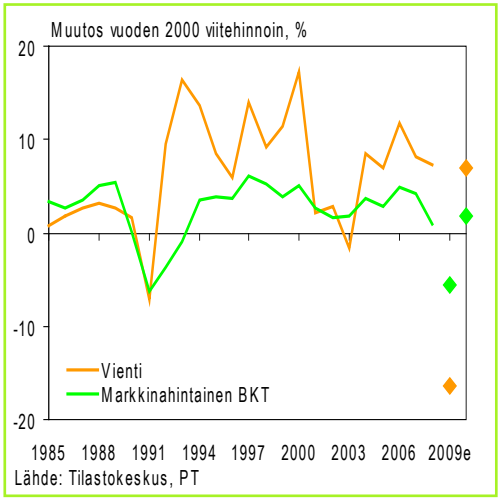

Ulkomaankaupan vaihtosuhde ja kauppatase 1998–2010

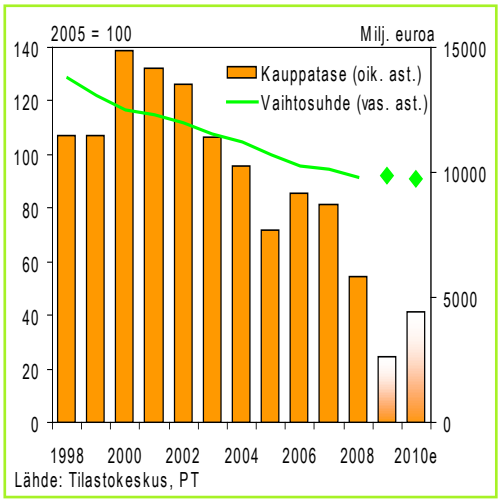

Tuotannon suhdannekuvaaja 1996:01–2009:06

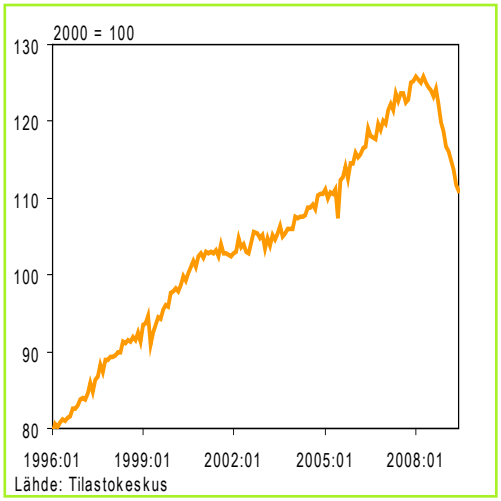

prosenttiin bruttokansantuotteesta. EU:n tasolla finanssipolitiikan koordinaation tarve selittyy sillä, että ponnistuksista koituu suurta hyötyä alueen muille maille, kun niiden vientimarkkinat voimistuvat.

Arviot elvytyksen ja sen päätösperäisen elementin mittaluokasta ovat olleet jossain määrin epätarkkoja ja voivat vaihdella toisistaan mittaustavan mukaan. Taulukko 3 kuvaa elvytyspäätösten suuruutta suurimmissa G20-maissa ja Espanjassa suhteutettuna kokonaistuotantoon nojautuen laskelmaan, jossa elvytykseen on laskettu mukaan vanhojen meno- ja veropohjien päälle tulevat uudet päätökset. Ongelmana tässä menetelmässä on se, ettei siinä oteta huomioon menojen kasvua normittavien pohjien eroja.

Taulukko 3. Suurten maiden elvytys suhteessa vuoden 2008 bkt:hen

	Vuosi 2009		Eri vuodet yhteensä	
	Elvytys (%)	Verotuksen osuus (%)	Elvytys (%)	Verotuksen osuus (%)
Ranska	0,7	6,5	0,7	6,5
Saksa	1,5	68,0	3,4	68,0
Italia	0,2	0,0	0,3	0,0
Espanja	1,1	36,7	4,5	36,7
Englanti	1,4	73,0	1,5	73,0
Kiina	2,1	0,0	4,8	0,0
Japani	1,4	30,0	2,2	30,0
Venäjä	1,7	100,0	1,7	100,0
USA	1,9	44,0	5,9	34,8

Lähde: Eswar Prasad ja Isaac Sorkin: Assessing the G-20 economic stimulus plans a deeper look, March 2009, Brookings, http://www.brookings.edu/~/media/Files/rc/articles/2009/03_g20_stimulus_prasad/03_g20_stimulus_prasad.pdf

Taulukko 4. Elvytys EU-maissa vuonna 2009 suhteessa bkt:hen (%)

	Menolisäykset	Verotuksen kevennys
Tanska	0,3	0,1
Saksa	0,6	0,8
Espanja	1,0	1,3
Suomi	0,4	1,1
Ranska	0,7	0,3
Italia	0,2	-0,2
Hollanti	0,4	0,5
Euroalue	0,5	0,5
Puola	0,3	0,7
Ruotsi	0,6	0,8
Englanti	0,4	1,0
EU-27	0,5	0,6

Lähde: Public finances in EMU – 2009, European Commission Staff Working Document 5/2009.

Laskelman mukaan G20-maiden elvytys nousee tänä vuonna keskimäärin 1,4 prosenttiin bkt:sta, millä jäädään jälkeen IMF:n tavoitteesta. Eri maista USA ja Kiina ovat elvyttäneet suhteessa eniten. EU-alueen maista Saksan ja Englannin elvytys on keskitasoa, mutta Ranska ja Italia ovat olleet passiivisia. Saksan ja Englannin elvytys on nojautunut pitkälti verotuksen keventämiseen. Ensi vuonna ainakin Saksa, USA ja Kiina jatkavat elvytystä vähintään tämän vuoden mittaluokassa.

Myös Euroopan komissio on arvioinut jäsenmaidensa finanssipolitiikka. Taulukossa 4 esitettävä viime kesäkuun arvio on tehty lähes samalla periaatteella kuin taulukon 3 arvio. Luvut ovat alustavia ja niihin on vaikuttanut myös se, mitä jäsenvaltiot ovat EU:n komissiolle raportoineet. Suomen osalta luvuista on poistettu ne menot (ilmoitettu 0,2 prosentiksi bkt:sta), jotka on käytetty yritysten luotonsaannin helpottamiseen. Täl-

Investoinnit 1990–2010

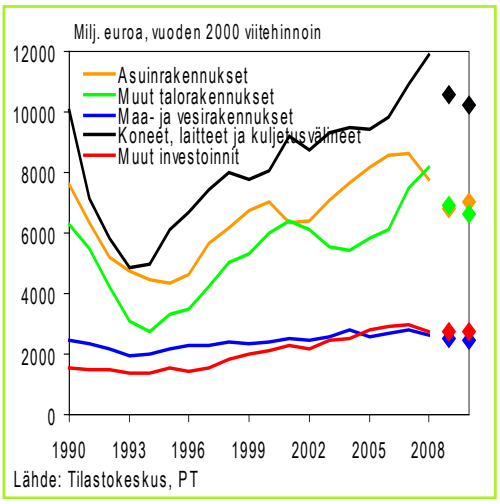

Ansiotasoindeksin muutos 1990–2010

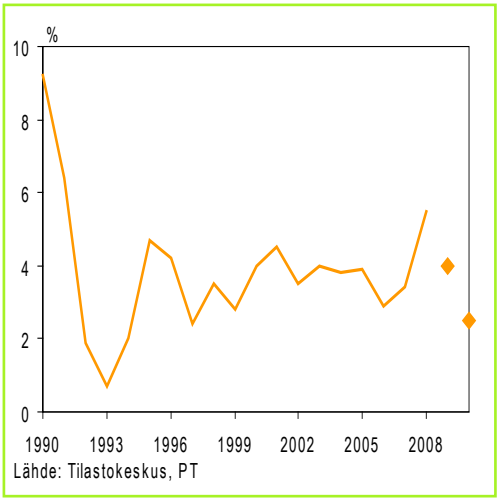

Kotitalouksien käytettävissä olevien reaalitulojen muutos 1985–2010

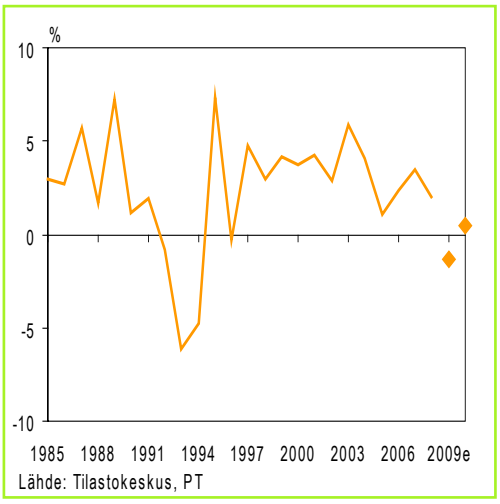

laisia menoja, jotka ovat osa hallituksen rahoitusliiketoimia ja jotka myös poikivat tuloja, ei ole sisällytetty muidenkaan maiden elvytysmenoihin.

Koko EU:n elvytys nousee tänä vuonna noin yhteen prosenttiin bkt:sta ja jää siten 0,5 prosenttiyksikköä tavoitetasoa pienemmäksi. Suomi on elvyttänyt keskimääräistä enemmän, mutta elvytyksen painopiste on ollut muuta Eurooppaa selvemmin verotuksen keventämisessä.

EU-maissa julkiset menot ja erityisesti verotulot vaihtelevat voimakkaasti suhdanteiden mukaan. Tälle vaihtelulle ominainen automatiikka tukee taloudellista aktiviteettia, kun sitä ei eliminoida finanssipolitiikalla. Pitkälti tämän automatiikan vaikutuksesta EU-maiden julkinen alijäämä syvenee tänä vuonna suhteessa bkt:hen viime vuoden 2,3 prosentista 6,0 prosenttiin. Ensi vuonna alijäämän ennakoidaan kasvavan 7,3 prosenttiin. Päätösperäisyys selittää tämän vuoden alijäämän kasvusta vain 1,1 prosenttiyksikköä. Sillä, että valtiot eivät eliminoi tätä vaihtelua leikkaamalla menoja tai kiristämällä veroja, on ensiarvoinen merkitys taantuman lannistamisessa.

Koko Euroopan ensi vuoden finanssipolitiikan suunnasta on vielä tässä vaiheessa vaikea esittää mitään arviota. Se tiedetään, että Saksan elvyttävät toimet ulottuvat ensi vuoteen. Useimpien muiden maiden osalta voidaan odottaa, että päätösperäistä elvytystä pienennetään tai siitä luovutaan kokonaan. Näyttää siltä, ettei myöskään komissio patista jäsenvaltioita uusiin aktiivisiin toimiin. Onkin pelättävissä, että finanssipolitiikka muuttuu neutraaliksi liian aikaisin. Varsinkin työttömyyden kohoamisen estämiseksi olisi elvytystä jatkettava vielä ainakin yhdellä vuodella.

Eri maiden edellytyksiä elvyttää velalla on myös arvioitu sen perusteella, millaisin ehdoin valtiot saavat velkaa. Talouskriisi on tuonut pintaan eri maiden velkojen takaisinmaksukykyyn liittyviä riskejä niin, että valtion obligaatiolainojen korkoerot ovat kasvaneet.

Taulukko 5. Euroalueen valtioiden 10 vuoden obligaatioiden korkoja 28.8.2009 (%)

Suomi	3,54
Ranska	3,49
Saksa	3,23
Italia	4,03
Irlanti	4,76
Espanja	3,73
Hollanti	3,52

Maan suuri koko sekä valtion ja yksityisen sektorin vähäinen velkaantuminen alentavat korkoa. Valtion asema rahoitusmarkkinoilla on juuri kriisiaikoina kuitenkin hyvin vahva suhteessa muihin luotonottajiin. Kaiketi rahoituksen saannin ehdot eivät ole muodostuneet edes Italian kohdalla niin kohtuuttomiksi, että siihen tukeutuen voitaisiin puolustella finanssipolitiikan passiivisuutta.

Suomen vienti elpyy ensi vuonna

Kansainvälinen rahoituskriisi heijastui yllättävän nopeasti Suomen vientiin, joka lähti jyrkkään alamäkeen jo viime vuoden marraskuussa. Tästä lähtien vienti väheni aina toukokuulle asti. Vuoden alkupuoliskolla tavaraviennin arvo aleni 36 prosenttia. Tätä supistumista tosin suurentaa se, että viime vuonna suuri alustoimitus ajoittui alkuvuoteen, mutta tänä vuonna se tapahtuu syyskuussa Loppuvuonna tavaravienti alkaa kuitenkin jo elpyä kuukausitasolla, kun talousnäkymien parantuminen ja tavaravarastojen täydentäminen voimistaa teollisuustuotteiden kysyntää. Kysyntä elpyy ensin prosessi- ja kulutustavarateollisuuden tuotteissa ja vasta myöhemmin, mahdollisesti ensi vuoden jälkipuolis-

Funktionaalinen tulonjako yritystoiminnassa 1975–2010

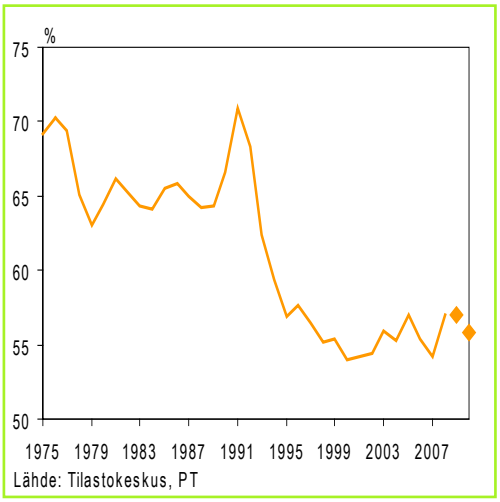

Työvoiman tarjonta ja työllisyys 1985–2010

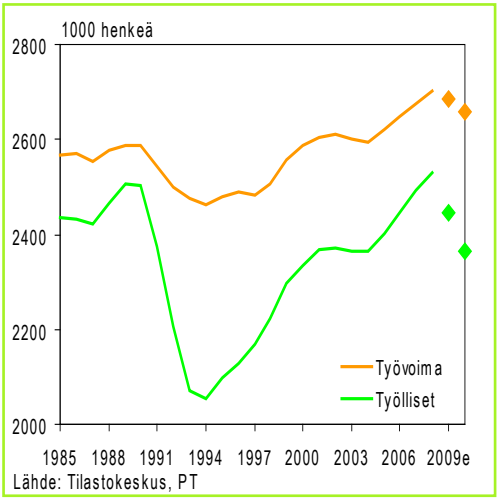

Kokonaistuotanto ja työllisyys 1990–2010

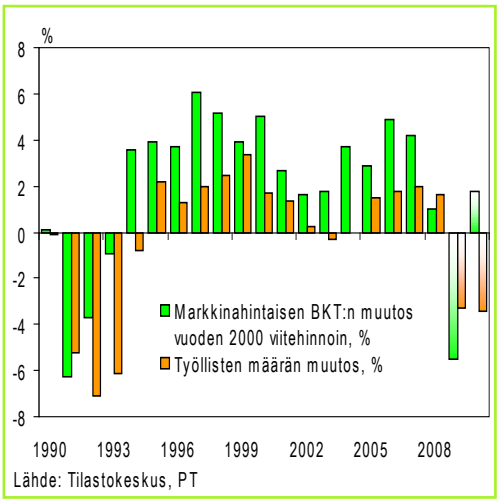

kolla kone- ja laiteteollisuuden tuotteissa. Kaiken kaikkiaan tavaroiden ja palveluiden viennin määrä supistuu tänä vuonna runsaat 16 prosenttia, mutta se kasvaa ensi vuonna jo noin 7 prosenttia.

Viennin ja kotimaisen kysynnän supistuminen on johtanut myös tuonnin tuntuvaan pienentymiseen. Tänä vuonna tavaroiden ja palveluiden tuonti supistuu kuitenkin vientiä vähemmän, vajaat 14 prosenttia. Ensi vuonna tuonnin määrä kasvaa 3 prosenttia.

Tavaroiden vienti- ja tuontihinnat ovat myös pudonneet alkuvuonna reippaasti. Nämä hinnat alenevat tänä vuonna keskimäärin 8,5 prosenttia viime vuodesta. Kansainvälisen talouden ja raaka-ainemarkkinoiden elpyminen nostaa ulkomaankaupan hintoja ensi vuonna jo selvästi. Tuontihinnat nousevat vientihintoja pari prosenttiyksikköä enemmän. Viennin määrän nopeahkon kasvun ansiosta kauppataseen ylijäämä, joka pienenee tänä vuonna yli kolme miljardia euroa viime vuodesta, kuitenkin vahvistuu ensi vuonna vajaalla kahdella miljardilla eurolla.

Investoinnit supistuvat vielä ensi vuonna

Yksityiset investoinnit vähenivät noin 11 prosenttia kuluvan vuoden ensimmäisellä neljänneksellä vuodentakaiseen verrattuna. Talonrakentaminen oli rajussa alamäessä ja myös maa- ja vesirakentaminen kääntyi laskuun. Yritysten kokema epävarmuus heijastui myös kone- ja laiteinvestointeihin, jotka vähenivät selvästi vuoden alussa. Rakennuslupa- ja aloitustietojen perusteella voidaan odottaa, että rakentamisen väheneminen jatkuu myös loppuvuonna. Erityisesti liike- ja toimistorakentaminen supistuu rajusti. Myös uutiset maa- ja vesirakentamisesta ovat huonoja. Niinpä valtion omistama tienrakennusyhtiö Destia ilmoitti vastikään lomautustarpeista tie- ja sillanrakennustöissä. Näyttää siltä, että valtion elvytystoimien vaikutukset jäävät pieniksi maa- ja vesirakentamisessa, joka tunnetusti on julkisten hankintojen varassa. Ainoastaan korjausrakentaminen pysyy kasvu-uralla, mikä estää rakentamisen täydellisen romahtamisen.

Kaiken kaikkiaan yksityisten investointien ennustetaan vähenevän tänä vuonna 13,8 prosenttia. Ensi vuoden loppua kohden rakentamisen alamäen ennustetaan taittuvan matalan korkotason ja suhdanneodotusten parantumisen takia. Näin ollen asuinrakentaminen kasvaa ensi vuonna hieman kuluvan vuoden hyvin alhaiselta tasoltaan. Muu rakentaminen sekä kone- ja laiteinvestoinnit supistuvat myös ensi vuonna, ja kaiken kaikkiaan yksityiset investoinnit vähenevät noin 2 prosenttia kuluvan vuoden tasosta.

Palvelualat vaikeuksissa

Vientimarkkinoiden romahtamisen seurauksena teollisuuden tuotanto on supistunut ennätysvauhtia alkuvuonna. Tuotanto on supistunut kautta linjan. Eniten ovat kuitenkin kärsineet rakennemuutoksen puristuksessa kamppaileva metsäteollisuus ja ulkomaisesta investointikysynnästä riippuvainen metalliteollisuus. Tuotantoa on sopeutettu enimmäkseen koneita seisottamalla. Varsinkin metsäteollisuudessa on myös lopetettu tuotantoyksikköjä. Myös rakentaminen on hiljentynyt. Ilman korjausrakentamisen vetoapua toiminta olisi lähes pysähtynyt. Palvelualoilla, jotka tyypillisesti reagoivat suhdannekäänteisiin hitaammin, on myös tapahtunut selvä käänne alaspäin.

Loppuvuotta kohden teollisuudessa on tapahtumassa käänne parempaan suuntaan. Käänne perustuu ennen kaikkea vientimarkkinoiden kohenemiseen. Elpyminen johtuu nimenomaan yritysten ja kuluttajien odotusten ja luottamuksen piristymisestä isoissa EU-maissa. Myös jo tiedossa oleva tarve täydentää ehtyneitä varastoja lisätuotannolla näkyy Suomen teollisuudessa jo loppuvuodesta. Meillä Suomessa teollisuuden uudet tilaukset ovat jonkin verran lisäänty-

Työttömyysaste 1985–2010

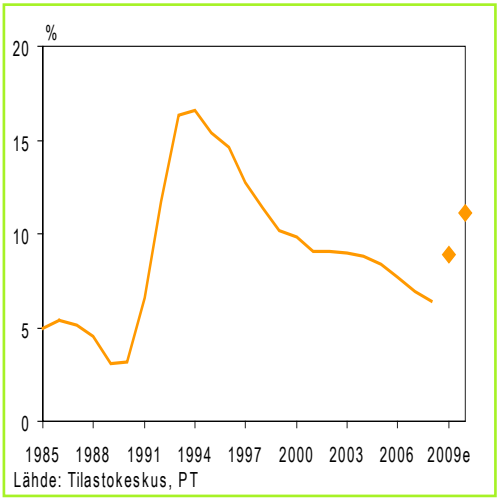

Työn tuottavuuden ja tehtyjen työtuntien muutos 1990–2010

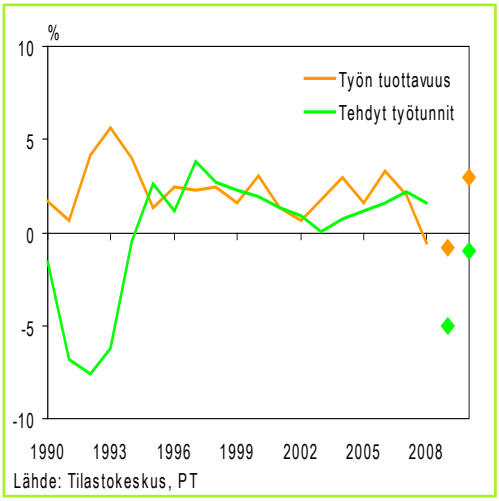

Yksityiset kulutusmenot ja säästämisaste 1985–2010

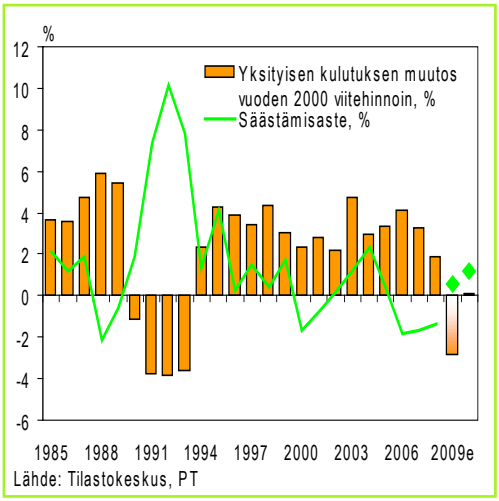

neet, mutta eivät riittävästi. Näyttää siltä, että kone- ja laiteteollisuuden tilauskanta alkaa kasvaa selvemmin vasta ensi vuoden jälkipuoliskolla.

Taulukko 6. Ennusteen keskeisiä lukuja

	2008	2009e	2010e
Työttömyysaste (%)	6,4	8,9	11,1
Työttömät (1 000)	172	238	294
Työlliset (1 000)	2531	2447	2363
Työllisyysaste (%)	70,6	68,1	65,9
Inflaatio, kuluttajahintaindeksi (%)	4,0	0,2	1,6
Ansiotaso, ansiotasoindeksi (%)	5,5	4,0	2,5
Kotitalouksien käytettävissä olevat reaalitulot (%)	2,0	-1,3	0,5
Vaihtotaseen ylijäämä (mrd. €)	4,8	1,6	3,5
Kauppataseen ylijäämä (mrd. €)	5,9	2,7	4,5
Valtiontalouden rahoitusylijäämä			
mrd. €	1,6	-8,2	-11,2
% bkt:sta	0,9	-4,6	-6,1
Julkisyhteisöjen rahoitusylijäämä			
mrd. €	8,1	-5,8	-8,7
% bkt:sta	4,4	-3,3	-4,8
Velkaantumisaste (Emu-velka)			
% bkt:sta	34,2	43,1	50,6
Veroaste, %	43,1	41,2	40,3
Lyhyet korot (3 kk:n euribor)	4,6	1,3	1,5
Pitkät korot (valtion obligaatiot, 10 v.)	4,3	3,9	4,6

Lähde: Suomen Pankki, Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos

Kotimarkkinoista ja työllisyydestä riippuvaisilla palvelualoilla tuotannon kasvu on hidasta vielä 2010. Toisaalta kaupassa nähtiin suuri pudotus jo alkuvuonna, joten alhainen vertailutaso näkyy muita palvelualoja parempana kasvulukuna ensi vuonna. Lokakuussa voimaan tuleva ruuan arvonlisäveronalennus tuo myös oman positiivisen vaikutuksensa kaupan alalle. Rakentamisessa pahin pudotus ajoittuu tälle vuodelle ja ensi vuonna ennustetaankin asuntorakentamisen elpyvän hieman tämän vuoden hyvin alhaiselta tasoltaan. Muussa rakentamisessa päästäneen positiivisiin kasvulukuihin vasta vuonna 2011.

Palkkakehitys hidastuu ja palkkasumma supistuu

Pääosa kaksivuotisista liittokohtaisista palkkasopimuksista päättyy tänä vuonna. Keskeisenä elementtinä palkkasopimuksissa oli paikallisen sopimisen lisääminen ja sopimuskauden alussa maksettu kertakorvaus. Palvelualoilla ja julkisella sektorilla päädyttiin teollisuutta jonkin verran korkeampiin prosenttikorotuksiin. Palkkaperinnön ansiosta ansiotasoindeksi nousee tänä vuonna 4 prosenttia, josta sopimuspalkkaindeksin osuus on 3,6 prosenttiyksikköä. Vuonna 2010 ennakoimme ansiotason nousevan 2,5 prosenttia. Ansiotason nousu on suurelta osin seurausta jo aiemmin solmituista sopimuksista. Uusien sopimusten korotustaso tullee jäämään merkittävästi näitä alemmaksi. Teknologiateollisuuden sopimusalat ovat juuri solmineet uudet sopimukset, joiden välitön kustannusvaikutus on puoli prosenttiyksikköä. Tämänhetkisessä taloustilanteessa palkkauksen joustavat osat kuten tulospalkkiot jäävät vähäisiksi.

Kuluttajahintojen muutos 1985–2010

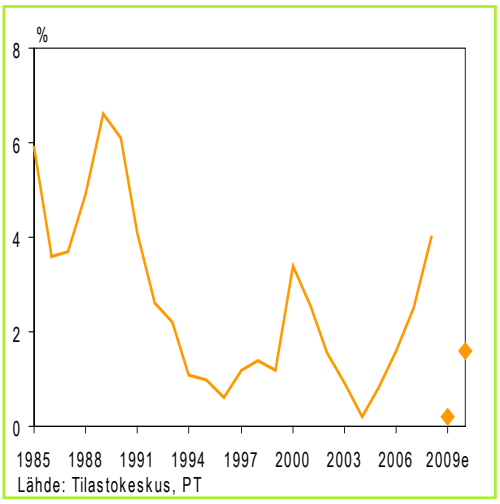

Julkisten menojen suhde kokonaistuotannon arvoon 1985–2010

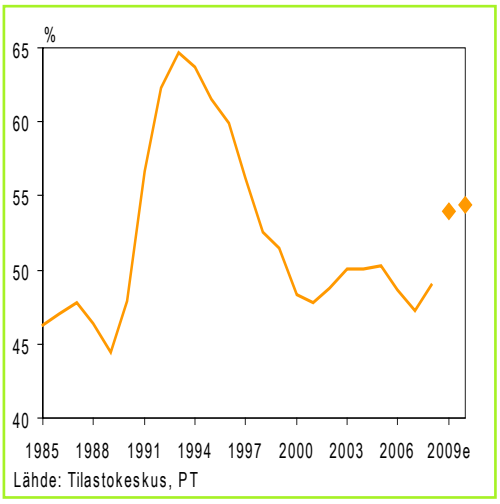

Julkisyhteisöjen rahoitusylijäämä % BKT:sta 1985–2010

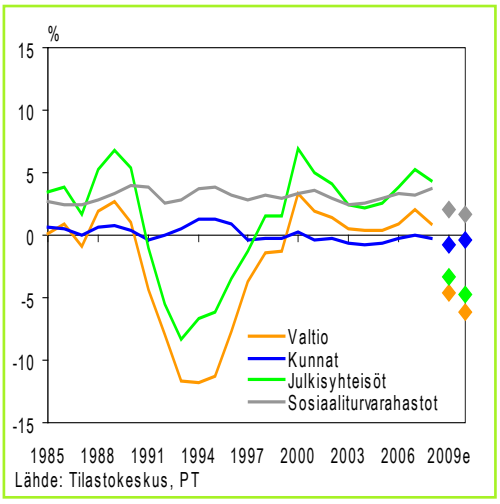

Talouden supistuminen vähentää työvoiman kysyntää, ja tehtyjen työtuntien määrä supistuu nopeammin kuin työllisyys. Myös keskituntiansiot kasvavat selvästi hitaammin kuin ansiotaso. Kaikkiaan palkkasumma supistuu tänä vuonna 1,7 prosenttia. Vuoden 2010 kuluessa työllisyyden heikkeneminen pysähtyy ja palkkasumma kasvaa 1,6 prosenttia. Nykytilanteessa yritysten toimintaylijäämä supistuu ja palkkojen osuus arvonlisäyksestä vastaavasti kasvaa. Palkansaajakorvausten osuus yksityisen sektorin arvonlisäyksestä on tänä vuonna 57 prosenttia.

Tänä vuonna kotitalouksien omaisuustulot supistuvat voimakkaasti. Kasvanut epävarmuus lisäsi voimakkaasti talletusten suosiota ja kotitalouksien osakesijoitukset ja osinkotulot supistuivat. Talletuskorkojen nopea lasku pienentää korkotuloja, mutta vastaavasti myös asuntolainojen korkomenot supistuvat tänä vuonna. Metsätalouden tulot supistuvat alle puoleen viimevuotisesta. Palkansaajien ostovoimaa tuetaan tänä vuonna veronkevennyksin, mutta työllisyyden heikkeneminen vaikuttaa tätä enemmän kotitalouksien tulokehitykseen. Ensi vuonna suunta muuttuu, korot kääntyvät nousuun, työllisyys tasaantuu ja kotitalouksien reaalitulot kasvavat, mutta vain hieman. Kotitalouksien käytettävissä olevat tulot kasvavat tänä vuonna nimellisesti 0,2 ja ensi vuonna 1,8 prosenttia.

Työttömyys jatkaa nousuaan

Taantuma alkoi näkyä työllisyysluvuissa tämän vuoden alussa. Kevään aikana työllisten määrä väheni vuoden takaisiin lukuihin verrattuna joka kuukausi, ja lasku on jyrkentynyt vuoden kuluessa. Heinäkuussa työttömyysaste oli 7,7 prosenttia. Tuolloin kausivaihtelusta puhdistettu trendisarjan mukainen työttömyysaste oli 8,9 prosenttia. Työllisten määrä oli heinäkuussa laskenut 3,8 prosenttia vuoden takaiseen verrattuna.

Työllisyyden alamäki jatkuu koko loppuvuoden ja vielä ensi vuoden loppupuoliskolle, jolloin työllisyyskehitys tasaantuu. Vuoden 2010 viimeisinä kuukausina ei luultavasti nähdä enää suuria muutoksia työllisyydessä, mutta vuoden keskimääräinen muutos on kuitenkin selkeästi negatiivinen. Tänä vuonna työllisten määrä vähenee keskimäärin noin 3,3 prosenttia ja ensi vuonna 3,4 prosenttia, eli kumpanakin vuonna tapahtuu noin 84 000 työpaikan vähennys. Työttömyysaste on vuonna 2009 keskimäärin 8,9 prosenttia. Se nousee loppuvuotta kohden ja on keskimäärin 11,1 prosenttia vuonna 2010.

Sopeutuminen työn kysynnän laskuun on tapahtunut paitsi työllisyyden myös työtuntien vähenemisen kautta. Työtunnit ovat vähentyneet alkuvuonna työllisten määrää enemmän. Tämä on oletettavasti johtunut lomautuksista ja ylitöiden vähenemisestä. Siten työtuntien ennustetaan vähenevän vuonna 2009 keskimäärin viisi prosenttia eli hieman enemmän kuin työllisyys. Jatkossa sopeutuminen tapahtuu kuitenkin enemmän työllisyyden kautta. Vuonna 2010 elpyvä kysyntä lisää ensin työn tuottavuutta ja työtunteja työllistä kohden. Vuonna 2010 työtunnit vähenevät siten keskimäärin vain prosentin, vaikka työllisyys laskee vielä verrattain voimakkaasti.

Työtuntien kehitys on heijastunut myös koko kansantalouden työn tuottavuuteen. Vielä viime vuonna työpanosta ei ehditty supistaa tuotannon pienentymisen tahdissa, mikä johti työn tuottavuuden poikkeukselliseen heikkenemiseen koko talouden tasolla. Tänä vuonna työn tuottavuus ei enää heikkene, ja ensi vuonna se jo paranee selvästi. Ilmiö on tuttu 1990-luvun lamasta. Taantuman kuluessa huonommin tuottavia toimipaikkoja karsitaan, ja toisaalta kokonaistuotannon elpyminen alkaa teollisuudesta, mikä näkyy tuottavuuden kohentumisena.

Taantumatilanteessa tyypillisesti työikäisen väestön työvoimaosuus laskee, koska työttömiä poistuu työvoimasta lopetettuaan aktiivisen työnhaun. Osa siirtyy eläkkeelle ja osa taas opiskelun tai kotitaloustyön piiriin. Työikäisten työvoimaosuus on jo tämän vuoden kuluessa

Valtion bruttovelka ja julkisyhteisöjen Emu-velka % BKT:sta 1985–2010

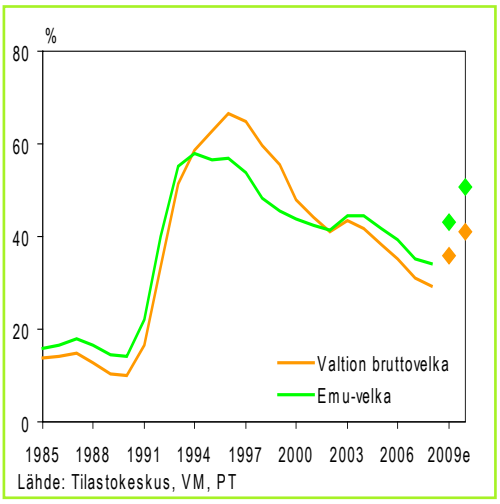

Elintarvikkeiden ja juomien (pl. alkoholi) hintaindeksi 2006:01–2009:07

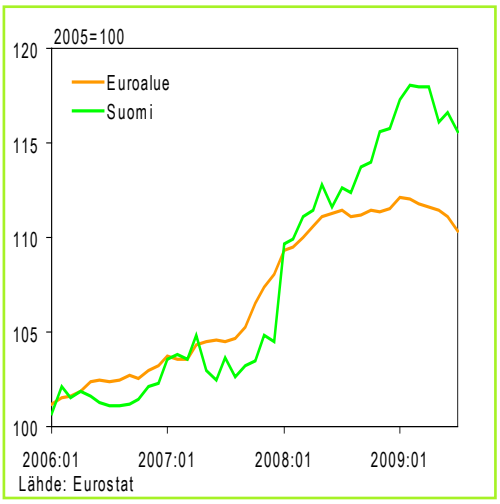

Työttömyysaste eri maissa 2008:07–2009:06

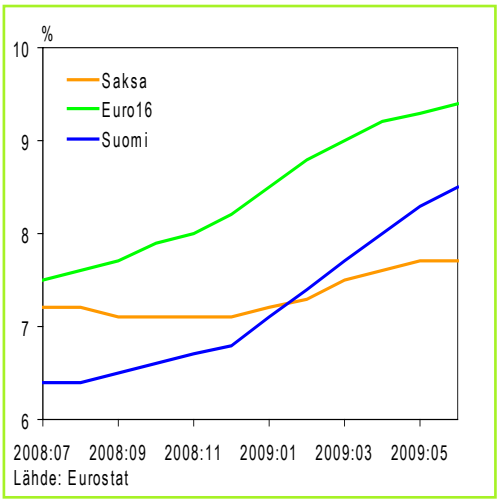

taantunut heikkenevien näkymien myötä ja on miltei joka kuukausi ollut hieman alempi kuin vuonna 2008 samassa kuussa. 15–74 -vuotiaiden työvoimaosuuden vuosikeskiarvo laskee 67,5 prosentista 66,7 prosenttiin vuonna 2009 ja edelleen 65,7 prosenttiin vuonna 2010.

Väestö on viime vuosina kasvanut hieman aikaisemmin ennustettua nopeammin nettomaahanmuuton ansiosta, ja sama suuntaus jatkuu myös taantuman aikana. Väestörakenteesta johtuen 15–64 -vuotiaan väestön määrä kääntyy kuitenkin laskuun vuonna 2010, mikä osaltaan pienentää myös työvoiman määrää, vaikka työikäinen väestö (15–74 –vuotiaat) kasvaa edelleen.

Kotitalouksien kulutus supistuu ja säästäminen kasvaa

Ennen taantumaa yksityinen kulutus kasvoi useana vuonna nopeammin kuin käytettävissä olevat tulot ja kotitaloudet velkaantuivat. Velallisilla asuntokunnilla keskimääräinen velka oli puolitoistakertainen vuosituloihin verrattuna. Yli 200 000 asuntokunnalla velkaa oli yli kolme kertaa vuositulot. Kotitalouksien säästämisaste oli viime vuonna miinus 1,4 prosenttia. Syksyllä 2008 kulutus kääntyi jyrkkään laskuun, jota edelsi kuluttajien luottamuksen heikkeneminen. Alkuvuonna kulutus on supistunut lisää. Esimerkiksi uusien henkilöautojen rekisteröinnit ovat 40 prosentin laskussa vuoden takaiseen verrattuna. Kotitaloudet lykkäävät hankintojaan ja tinkivät jopa jokapäiväisistä menoistaan. Tilanteen poikkeuksellisuutta kuvaa se, että vuoden ensimmäisellä neljänneksellä kestokulutustavaroiden hankintojen arvo supistui 23 prosenttia. Kulutuksen rakenteen muutos kiihdyttää valtiontalouden heikkenevää kehitystä.

Vaikka kuluttajien luottamus on kääntynyt nousuun, se ei ole vielä ensimmäisellä vuosipuoliskolla näkynyt kaupan myyntiluvuissa. Ennakoimme, että kulutus kääntyy pohjalukemista jo tämän vuoden puolella. Arvio perustuu kuluttajien luottamuksen kohentumiseen, inflaation hidastumiseen ja lainakorkojen laskuun. Vuositasolla kestokulutushyödykkeiden hankintojen 15 prosentin lasku johtaa koko yksityisen kulutuksen volyymin supistumiseen 2,8 prosentlla vuonna 2009. Ensi vuonna tapahtuva taloustilanteen lievä elpyminen mahdollistaa patoutuneen kysynnän purkautumisen kestokulutustavaroiden hankintoihin. Vuonna 2010 yksityinen kulutus voi kääntyä hitaaseen kasvuun samalla, kun kotitalouksien säästäminen on tasapainottunut.

Kuluttajahinnat laskevat korkojen myötä, yhdenmukaistettu inflaatio on euroaluetta nopeampaa

Vielä kuluvan vuoden alussa kuluttajahintojen inflaatio oli yli 2 prosenttia. Inflaatiota ylläpitivät vuoden alun alkoholijuomien ja savukkeiden veron 10 prosentin korotus ja syksyisten rahoitusmarkkinoiden myllerrysten seurauksena asuntolainojen korkojen nousu. Sittemmin inflaatiovauhti hidastui nopeasti, ja kesällä kuluttajahinnat kääntyivät laskuun. Lokakuun alussa elintarvikkeiden arvonlisävero alenee 17:sta 12 prosenttiin. Jos tästä kolme neljäsosaa siirtyy vähittäishintoihin, laskevat elintarvikkeiden hinnat 3,2 prosenttia, ja inflaatiovauhti alenee 0,4 prosenttiyksikköä. Keskimäärin kuluttajahinnat nousevat 0,2 prosenttia vuonna 2009.

Kotimaisen inflaation kehitykseen vaikuttavat eniten asumisen hinta ja lainojen korot, ja ne laskevat kuluttajahintoja yli prosentin. Toisella vuosineljänneksellä raakaöljyn ja muidenkin raaka-aineiden hinnat kääntyivät nousuun. OPECin asettama tavoitetaso 75 dollaria tynnyriltä on saavutettu, ja se on merkittävästi korkeampi kuin vuodenvaihteen taso 35 dollaria. Tällä hetkellä luonteva hintahaarukka tulevalle tynnyrihinnalle on 60–90 dollaria. Vaarana on, ettei tuotanto lisäänny riittävästi, kun öljyn kysyntä alkaa uudestaan kasvaa talouskriisin mentyä ohi. Ainakin alkuvuonna 2010 öljyn ja muiden raaka-aineiden hinnat vaikuttavat kuluttajahintoja nostavasti tähän vuoteen verrattuna.

Muodostuvaan El Niño-ilmiöön liittyvä suursäätila lisää riskiä kuivuudesta ja huonosta sadosta Etelä-Aasiassa ja Australiassa, mikä saattaa nostaa ainakin vehnän maailmanmarkkinahintaa. Ensi vuonna korot kääntyvät nousuun tämän hetkiseltä pohjatasoltaan. Lisäksi kuluttajahinnat nousevat vuoden alun tupakkatuotteiden veron, heinäkuun arvonlisäveron prosentin ja makeisveron korotusten seurauksena. Keskimäärin kuluttajahinnat nousevat 1,6 prosenttia ensi vuonna. Suomen yhdenmukaistettu kuluttajahintaindeksi, josta on puhdistettu korkojen ja asuntojen hintojen laskun vaikutus, nousee tänä vuonna 1,5 prosenttia ja siten selvästi nopeammin kuin euroalueella keskimäärin. Yhdenmukaistetussa inflaatiossa ei näy merkittävää muutosta ensi vuonna, ja arvioimme sen vuosikeskiarvoksi 1,4 prosenttia.

Valtiontalouden alijäämä kasvaa voimakkaasti

Vuonna 2009 valtiontalouden rahoitusjäämä heikkenee lähes 10 miljardilla eurolla päätyen 8,2 miljardia euroa alijäämäiseksi. Tästä heikkenemisestä noin 1,4 miljardia euroa johtuu arvonlisä- ja autoveron tuottojen pienenemisestä. Välillisten verojen kertymä supistuu kaikkiaan lähes 5 prosenttia. Niihin sisältyvien alkoholi- ja tupakkaveron korotukset kerryttävät valtion kassaa noin 150 miljoonalla eurolla. Saman verran toisaalta pienenee perintö- ja lahjaveron tuotto.

Ansio- ja pääomatuloverojen supistuminen lisää valtion kuluvan vuoden alijäämää 1,6 miljardia euroa ja yhteisöveron menetykset 2,4 miljardia euroa. Yhteensä tuloveroa kertyy 27 prosenttia viimevuotista vähemmän. Valtion omaisuustulojen ja –menojen erotus heikkenee 900 noin miljoonaa euroa. Velkaantumisesta huolimatta valtion velan korkomenojen ennustetaan tänä vuonna pienenevän noin 20 prosentilla korkotason laskun ansiosta, mutta samalla omaisuustulot alenevat 40 prosentilla.

Valtion tulonsiirrot kunnille ja sosiaaliturvarahastoille kasvavat hieman yli kaksi miljardia euroa. Jälkimmäisessä huomattavimpia kasvueriä ovat työnantajan kansaneläkemaksun osittaisen poiston korvaaminen Kelalle sekä työttömyysturva-, opintotuki- ja asumistukimenot. Lisäbudjettiesi-

Kuntien menot eivät ole "karanneet käsistä"

Viime aikoina eräät poliitikot ovat toistaneet väitettä, että kuntien menot ovat karanneet käsistä. Tällaista johtopäätöstä ei voi tehdä oheisesta kuviosta, joka esittää kuntien tärkeimpien menoerien kehityksen suhteessa bruttokansantuotteen arvoon 1970-luvun puolivälistä lähtien. Kuntien menot ovat nyt suunnilleen viime lamaa edeltävällä, siis 20 vuoden takaisella tasolla. On luonnollista, että käyrät nousevat ylös silloin, kun suhdeluvun nimittäjässä olevan bruttokansantuotteen kasvu heikkenee, kuten kävi esimerkiksi 1990-luvun alun lamassa ja vuonna 2008. Sinänsä mielenkiintoinen rakennemuutos näyttäisi tapahtuneen 1990-luvun alussa: kuntien hallintomenot suhteessa bruttokansantuotteeseen kohosivat pysyvästi korkeammiksi samalla kun niiden investointimenoille kävi täsmälleen päinvastoin.

Kuntien kulutusmenoerät ja investoinnit 1975–2008

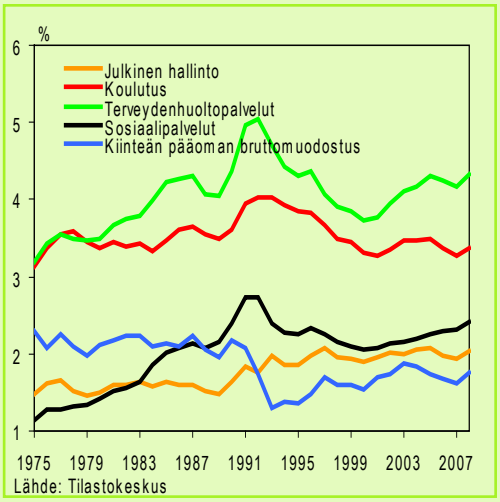

Lähde: Tilastokeskus

tyksen ansiosta valtion kulutus- ja investointimenojen kasvu on hieman nopeutumassa alkuvuonna ennakoidusta, mutta kyse on vain muutamista kymmenistä miljoonista euroista.

Vuonna 2010 valtiontalouden alijäämä suurenee 11,2 miljardiin euroon ja siten tästä vuodesta vielä kolmella miljardilla eurolla, vaikka kulutus- ja investointimenojen kasvua leikataankin selvästi. Ruoan ja ravintoloiden arvonlisäveron alennus tuntuu niin, että välillisten verojen tuotto kasvaa yhteensä vain runsaat 100 miljoonaa euroa. Ansio- ja pääomatuloveron tuotto alenee edelleen noin 550 miljoonaa euroa, mutta yhteisöveroa odotetaan kertyvän suunnilleen yhtä paljon kuin kuluvana vuonna. Valtion omaisuustulot pysyvät lähes ennallaan samalla kun valtion velan korkomenot supistuvat yhä hieman. Valtion ensi vuoden menoissa suurimmat lisäykset tapahtuvat työnantajan kansaneläkemaksun poistamisen korvaamisesta Kelalle, kuntien valtionosuuksissa ja työttömyysturvassa.

Kunnat säästävät ja nostavat veroja

Vuonna 2009 kuntien verotulot pienenevät voimakkaasta taantumasta ja kunnallisveron kevennyksistä huolimatta vain pari prosenttia. Kuntien tulokehitystä tuetaan muun muassa ohjaamalla niille entistä suurempi osa yhteisöveron tuotosta. Valtionosuuksien runsaan 8 prosentin kasvu helpottaa myös kuntien tilannetta. Kunnallisvero kohoaa vain 0,04 prosenttiyksikköä. Tänä vuonna kuntien ennustetaan leikkaavan kulutusmenojensa kasvun 4,5 prosenttiin viime vuoden 7,1 prosentista ja investointimenojensa kasvun kahteen prosenttiin viime vuoden 11,5 prosentista. Tästä huolimatta kunnat päätyvät tänä vuonna 1,3 miljardin euron alijäämään, joka on miltei miljardin suurempi kuin viime vuonna.

Kunnallisverotuksen ennakoidaan kiristyvän ensi vuonna noin 0,2 prosenttiyksikköä. Kun yhteisöverotuotto pysyy jokseenkin ennallaan ja kiinteistövero nousee, niin yhteensä kuntien verotulot kääntyvät runsaan kolmen prosentin nousuun. Toisaalta valtionosuuksien lisäys näyttää jäävän puoleen edellisvuodesta. Kuntien säästötoimien odotetaankin kohdistuvan voimakkaasti kulutusmenoihin, jotka kasvavat nimellisesti vain kaksi prosenttia, ja investointimenoihin, jotka supistuvat kolme prosenttia. Tällä tavoin kunnat onnistuisivat kutistamaan alijäämänsä noin 700 miljoonaan euroon.

Vuonna 2009 työeläkelaitosten ja muiden sosiaalivakuutusrahastojen omaisuustulot ja maksutulot pienenevät tuntuvasti. Samalla niiden maksamat sosiaalietuudet ja –avustukset lisääntyvät lähes 10 prosenttia. Niiden yhteinen rahoitusylijäämä supistuu näin yli kolmella miljardilla eurolla. Ensi vuonna maksutulo kääntyy jo vajaan 3 prosentin nousuun ja rahoitusylijäämä pienenee noin 600 miljoonaa euroa, päätyen 3,1 miljardiin euroon eli 1,7 prosenttiin bruttokansantuotteesta.

Tänä vuonna julkiset kulutusmenot yhteensä (valtio ja kunnat) kasvavat reaalisesti 0,7 prosenttia. Osoituksena finanssipolitiikan elvytysotteen kirpoamisesta näiden menojen kasvu hyytyy ensi vuonna nollaan. On jopa mahdollista, että ne supistuvat selvästi. Vielä jyrkempi kehitys on julkisten investointien kasvussa, joka hidastuu tämän vuoden 8,3 prosentista ensi vuonna 1,8 prosenttiin.

Kaikkiaan julkisten menojen bkt-osuus kohoaa tänä vuonna 5 prosenttiyksikköä noin 54 prosenttiin lähinnä bkt:n supistumisen ja menoihin liittyvän automatiikan vaikutuksesta. Ensi vuonna vastaava meno-osuus pysyy lähes ennallaan. Veroaste sen sijaan alenee tänä vuonna pari prosenttiyksikköä ja ensi vuonna vielä 0,7 prosenttiyksikköä päätyen runsaaseen 40 prosenttiin. Julkisyhteisöjen yhteenlaskettu rahoitusylijäämä suhteessa bruttokansantuotteeseen supistuu tänä vuonna peräti 7,7 prosenttiyksikköä ja menee 3,3 prosenttia alijäämäiseksi. Ensi vuonna julkinen alijäämä on jo 4,8 prosenttia eli selvästi yli EU:n vakaus- ja kasvusopimuksen salliman kolmen prosentin rajan. Valtaosa alijäämän noin 2,9 miljardin euron kasvusta lankeaa valtiontaloudelle, kun kuntien oletetaan ensi vuonna jopa kykenevän supistamaan alijäämäänsä tuntuvasti. Suhteessa bruttokansantuotteeseen valtion velka nousee ensi vuonna 41 prosenttiin ja koko jul-

Taulukko 7. PT:n arvio valtion aktiivisista veroja ja sosiaalimaksuja muuttavista toimenpiteistä vuonna 2010

Fiskaalinen vaikutus, miljoonaa euroa, veron tai maksun kevennys (-), lisäys (+)		
Alv:n muutokset (ruoka, ravintola ja yleinen)	-290	
Virvoitusjuoma- ja makeisverojen nosto	+50	
Alkoholi- ja tupakkaverojen nosto	+75	
Autoverouudistus	-75	
Tuloveroasteikkojen tarkistus (pl. ansioiden nousun vaikutuksen eliminointi)	-560	
Muut veronalennukset	-80	
Kunnallisveron perus- ja eläketulovähennykset (jotka valtio kompensoi kunnille)	-380	
Veromuutokset yhteensä		**-1260**
Työnantajien kansaneläkemaksun poisto	-500	
Työnantajan sairasvakuutusmaksun korotus	+140	
Työnantajan työttömyysvakuutusmaksun korotus	+120	
Työnantajan TyEL-maksun korotus	+50	
Palkansaajan sairausvakuutusmaksun korotus	+270	
Palkansaajan työttömyysvakuutusmaksun korotus	+130	
Palkansaajan TyEL-maksun korotus	+100	
Yrittäjien eläkemaksun korotus	+15	
Sosiaalimaksujen muutokset yhteensä		**+325**
Kaikki yhteensä		**-935**

kinen velka 50 prosenttiin. Ylimmillään 1990-luvulla valtion velka nousi 53,4 prosenttiin bkt:sta, josta siten ollaan vielä yli kymmenen prosenttiyksikön päässä.

Arvio finanssipolitiikan mitoituksesta vuodelle 2010

Ohessa esitetään laskelma Suomen finanssipolitiikan mitoituksesta ensi vuonna. Laskelma on pääpiirteissään tehty samojen periaatteiden mukaan kuin PT:n viime helmikuussa julkaisema vuosien 2008 ja 2009 finanssipolitiikka koskeva arvio.

Hallituksen päättämistä verotuksen perusteiden ja sosiaalivakuutusmaksujen muutoksista ensi vuodelle on jo melko tarkka tieto. Verotusta kevennetään edelleen. Ruoan alv-alennuksen fiskaalinen vaikutus on vuonna 2010 yksin -440 miljoonaa euroa. Sosiaalivakuutusmaksujen noston vastapainoksi tuloverotusta kevennetään. Oheiseen laskelmaan ei ole sisällytetty sitä arviolta 120 miljoonan euron kevennystä, joka tehdään, jotta progressio ei kiristäisi ansiotulojen verotusta tulotason noustessa jonkin verran.

Nettomääräisesti verojen kevennys ja sosiaalivakuutusmaksujen muutokset vähentävät valtion ja sosiaaliturvarahastojen tuloja lähes miljardilla eurolla, mikä on noin 0,5 prosenttia bkt:sta.

Valtion menojen muutokset vuonna 2010 ja laskelma niiden elvyttävyydestä

Valtion budjettitalouden menot kasvavat hallituksen ensimmäisessä tulo- ja menoarvioesityksessä nimellisesti viime vuoden 49 miljardista eurosta 50 miljardiin euroon eli 2,0 prosenttia.[1] Menoja on kasvattanut kehysmenojen 590 miljoonan euron lisäys sekä kehysten ulkopuolisten menojen 410 miljoonan euron lisäys. Menojen muutoksiin ei ole sisällytetty korkomenojen muutosta eikä muille veronsaajille - lähinnä kunnille ja Kelalle - maksettavia kompensaatioita veroperusteiden muutoksen aikaansaamista veromenetyksistä. Nämä muutokset on toisaalla sisällytetty laskelmaan verotuksen keventämisestä.

Valtion menojen hintatason muutos on hidastunut merkittävästi viime vuodesta. Maaliskuisessa budjetin kehyksiä koskevassa mietinnössä VM arvioi (implisiittisesti), että valtion kehysmenojen hinta- ja kustannustaso nousee tänä vuonna viime vuodesta vain noin 1,74 prosenttia. Tähän nojautuen oheisessa laskelmassa oletetaan, että myös valtion budjettitalouden hintataso nousee ensi vuonna vain 1,74 prosenttia. Budjettitalouden menot kasvavat siten reaalisesti 0,44 prosenttia. Oheisessa laskelmassa (taulukko 8) finanssipolitiikan ekspansiivisuudesta nojaudutaan edelleen siihen periaatteeseen, että neutraalissa tilanteessa valtion menot kasvavat bkt:n 1,5 prosentin trendikasvun mukaan, jotta niin sanotun perusjäämän suhde bkt:hen ei muutu. Trendikasvuksi siis oletetaan edelleen 1,5 prosenttia vuodessa kuten myös PT:n helmikuussa tekemässä finanssipolitiikan arviossa.

Finanssipolitiikan mitoitus muuttuu neutraaliksi jo ensi vuonna

Kun finanssipolitiikka on vielä tänä vuonna kokonaisuudessaan elvyttävää, niin ensi vuonna se on jo lähes neutraalia. Mainittakoon, että oheinen arvio tämän vuoden menoelvytyksestä on muuttunut helmikuussa esitetystä

[1] *Vielä elokuun viimeisinä päivinä, jolloin tämä arvio tehtiin, budjetin loppusumma ensi vuodelle on osin arvionvarainen, koska VM ei ole julkistanut täsmällistä lukua.*

arviosta vain sen vuoksi, että valtio on tehnyt uusia menopäätöksiä. Vaikka PT:n arvio on tehty eri tavalla kuin EU:n komission kesäkuinen arvio, menoelvytystä koskevat arviot eivät eroa toisistaan ja verotuksen kevennystäkin koskevat arviot ovat hyvin lähellä toisiaan (katso taulukot 4 ja 7).

Taulukko 8. PT:n arvio valtion aktiivisesta finanssipolitiikasta

Vaikutus suhteessa vuoden 2009 nimelliseen bruttokansantuotteeseen, %, elvyttävä (+), kiristävä (-)	2009	2010
Valtion budjettimenot	0,4	-0,3
Verojen ja sosiaalimaksujen muutokset	0,9	0,5
Kokonaisvaikutus	1,3	0,2

Suomen finanssipolitiikka on tänä vuonna jonkin verran elvyttävämpää kuin euroalueella keskimäärin. Mutta se jää kuitenkin jonkin verran EU:n komission tavoitteesta. Elvytys on myös perustunut lähes yksinomaan verotuksen kevennykseen. Veropäätöksetkin oli alun perin tarkoitettu rakenteellisiksi, mutta taantuman aikana toteutettuina niitä alettiin pitää suhdannepoliittisina. Fiskaalisten vaikutusten vuoksi ne sitä ovatkin, mutta pysyväisluontoisina ratkaisuina ne eivät sitä ole, mistä EU:n komissio arvostelee varovaisesti Suomen politiikkaa.

Sillä perusteella, että Suomen kokonaistuotanto on supistumassa enemmän kuin euroalueen kokonaistuotanto ja että meillä työttömyys nousee muuta euroaluetta nopeammin, ei voida sanoa, että meidän finanssipolitiikkamme olisi onnistunut erityisen hyvin. Toki on myönnettävä, että Suomen naapurustossa kehitys on myös ollut muuta Eurooppaa heikompaa, mikä on myös vaikuttanut Suomeen. Ensi vuonna Suomen talouskehitykselle on ominaista viennin elpyminen työllisyystilanteen yhä heiketessä. Työttömyyden ehkäisemiseksi ja erityisesti pitkäaikaistyöttömyyden torjumiseksi finanssipolitiikan näköpiirissä oleva vetoavun loppuminen ei ole toivottua.

Suomessa toteutetuista veronmuutoksista ruoan arvonlisäverokannan lasku on huomattava. Arvonlisäveron alentuminen 17 prosentista 12 prosenttiin varmentui viimeistään keväällä 2007, kun tämä toimi kirjattiin hallitusohjelmaan. Myöhemmin veronalennuksen toteutus päätettiin ajoittaa tämän vuoden lokakuun alkuun. Vasta elokuun lopulla tänä vuonna tehtiin päätös ruoan alv:n tarkistamisesta 13 prosenttiin ensi vuoden heinäkuun alusta.

Merkille pantavaa on se, että vuoden 2007 alusta tämän vuoden heinäkuuhun ruoan hinta on noussut Suomessa 11,6 prosenttia ja siten 5,2 prosenttiyksikköä enemmän kuin euroalueella keskimäärin. Samaan aikaan Suomen muu ruoasta puhdistettu hintataso on noussut vain 1,2 prosenttiyksikköä enemmän kuin euroalueella. Näin Suomen nopeata ruokainflaatiota ei voida selittää yleisellä kustannusten ja hintojen nousulla. Kaiketi Suomen monopolisoitunut elintarvikeketju on saattanut nostaa hintoja jo ennakolta, jotta niitä voidaan laskea sopivasti lokakuusta lähtien. Näin on epävarmaa ja vaikea sanoa, alentaako ruoan alv:n alennus ruoan hintoja. Sikäli kun se niitä alentaa, se suosii jonkin verran enemmän vähävaraisia. Tuloerojen tasaajana se on kuitenkin tehoton väline.

Suomen tämänhetkistä finanssipolitiikkaa vaivaa harhakuva, jonka mukaan vaikeutemme johtuisivat pääosin rahoitusmarkkinoiden toimimattomuudesta. Toisaalta vientikysynnän romahdusta ei kukaan kyseenalaista, mutta finanssipolitiikasta vastuussa olevat eivät ole pitäneet mahdollisena tai järkevänä pyrkiä kompensoimaan tätä riittävästi kotimaista kysyntää vahvistamalla. Finanssipolitiikka onkin lisännyt liian vähän kotimaista kysyntää ja siltä osin kun sitä on tuettu, on pitäydytty liikaa yritysten ja kotitalouksien tulojen lisäämisessä verotusta keventämällä. Tällaisena aikana näiden toimien tehoa on heikentänyt se, että yritykset ovat tyytyneet vain kannattavuuden parantumiseen ja kotitaloudet ovat lisänneet säästämistä.

Julkisten kulutusmenojen ja investointien väliaikainen ja reipas lisääminen on edelleen välttämätöntä. Sitä perustelee työllisyystilanteen näköpiirissä oleva heikkeneminen. Nämä toimet lisäävätkin suoraan työtunteja. Tukea tulisi suunnata niin kunnille, asuinrakentamiseen kuin erilaisiin julkisiin investointihankkeisiin. Valtion menokehysten ei pitäisi antaa kahlita elvytystä. Julkisen menoelvytyksen määrä tulisi nousta noin prosenttiin bkt:sta.

Talouskehityksen vaikutus esimerkkiperheiden ostovoimaan

Vuosi sitten Palkansaajien tutkimuslaitos julkaisi talousennusteensa yhteydessä ensimmäisen kerran laskelmia, joissa tarkasteltiin ansiotulojen, tulonsiirtojen, verojen, asuntolainan hoitokulujen, vuokrien ja lasten päivähoitomaksujen vaikutuksia erilaisten esimerkkiperheiden ostovoimaan. Nyt esitettävät laskelmat on päivitetty vuodelle 2009, ja kokonaan uudet arviot koskevat vuotta 2010.

Esimerkkiperheet on valittu kuvaamaan mahdollisimman monipuolisesti suomalaisia kotitalouksia. Edustavaksi tulonsaajaksi sukupuolen sekä ammattinimikkeiden tai koulutustaustojen mukaan on valittu vuoden 2008 mediaanituloinen. Esimerkiksi mediaanituloisen naissairaanhoitajan tulotaso on sellainen, että puolet naissairaanhoitajista ansaitsee häntä enemmän ja puolet vähemmän.

Brutto- ja nettotulojen muutokset perustuvat ennusteisiin. Bruttotulojen on ennustettu kasvavan yleisen ansiotason kehityksen mukaan 4 prosenttia vuonna 2009 ja 2,5 prosenttia vuonna 2010. Eläkeläisten bruttotulot on laskettu ennustamalla kansaneläke- ja työeläkeindeksit vuodelle 2010. Kansaneläkkeiden on ennustettu pysyvän nimellisesti paikoillaan ja työeläkkeiden on ennustettu kasvavan 0,6 prosenttia vuonna 2010. Työmarkkinatuen oletetaan pysyvän vuonna 2010 vuoden 2009 tasolla.

Perheiden nimelliset nettotulot on laskettu käyttämällä JUTTA-mikrosimulointimallin esimerkkilomakkeita. Malli laskee nettotulot verojärjestelmän huomioon ottaen. Muuttujat on sovitettu oletuksiin ja keskiarvoihin esimerkiksi ay-jäsenmaksujen, asuinkunnan ja vuokratason mukaan. Ennusteet parametrien muutoksille seuraavat yleistä ennustetta. Kunnallisverojen nousun takia tuloverotuksen ennustetaan kiristyvän 0,2 prosenttiyksikköä kaikilla tulotasoilla vuonna 2010. Hallituksen päätöksen mukaan kunnallisverotuksen perusvähennys on nostettu 1480 eurosta 2200 euroon vuonna 2010.

Perhekohtaiset inflaatioennusteet on tehty laskemalla perhekohtaiset kulutuskorit Tilastokeskuksen kulutustutkimuksen perusteella. Eri hyödykeryhmien inflaatioennusteita käyttämällä on voitu laskea perhekohtaiset inflaatiot[2]. Nimelliset tulot on korjattu inflaation suhteen vuoden 2008 rahaksi, jotta saadaan reaalitulot.

Esimerkkiperheet

Hyvätuloinen toimihenkilöpariskunta

Perhe on akavalainen lapseton pariskunta. Mies on koulutukseltaan ekonomi, ja naisella on oikeustieteellinen koulutus. Kuukausipalkat ovat 5900 € ja 4700 €. Perhe asuu velattomassa omistusasunnossa.

Toimihenkilöperhe, 2 lasta

STTK:laisen toimihenkilöperheen vanhemmat ovat insinööri ja sairaanhoitaja. Kuukausipalkat ovat 3150 € ja 2600 €. Perheessä on kaksi lasta. Asuntolainaa on 150 000 euroa.

Työntekijäperhe, 2 lasta

SAK:laisen työntekijäperheen vanhemmat ovat kuorma-autonkuljettaja ja kaupan myyjä. Kuukausipalkat ovat 2300 € ja 1850 €. Perheessä on kaksi lasta. Perhe asuu vuokralla 80 neliön asunnossa.

Pienipalkkainen yksinhuoltajaperhe, 1 lapsi

Perhe koostuu yksinhuoltajaäidistä ja yhdestä lapsesta. Äiti työskentelee siivoojana 1700 €:n kuukausipalkalla. Perhe asuu vuokralla 60 neliön asunnossa.

Yksinasuva työtön

Kotitalous muodostuu yhdestä työttömästä henkilöstä, joka saa työmarkkinatukea, asumistukea ja toimeentulotukea. Hän asuu vuokralla 40 neliön asunnossa.

Eläkeläispariskunta

Kotitalouteen kuuluu kaksi eläkeläistä, joista toinen saa keskimääräistä työeläkettä ja toinen kansaneläkettä. Pariskunta asuu velattomassa omistusasunnossa.

Perhekohtaisten nimellisten nettotulojen muutokset 2009 ja 2010

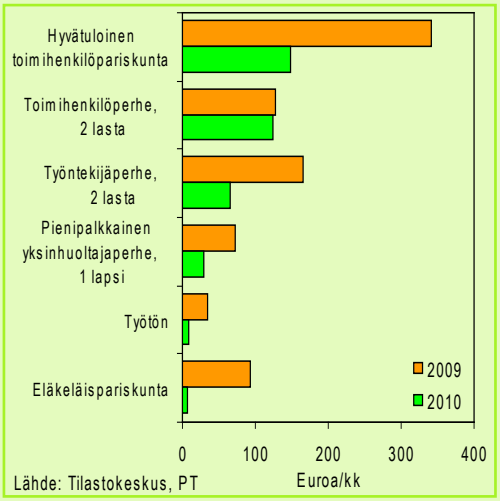

[2] *Kulutustutkimuksen kulutuserien laskutavasta johtuen velattomasti omistusasunnossa asuvien perheiden (hyvätuloinen toimihenkilöpariskunta ja eläkeläispariskunta) asumiskustannusten mukaan ottaminen inflaatiolaskelmiin on hankalaa, sillä näiden perheiden asumismenot ovat vain laskennallisia ja niiden voidaan ajatella olevan luonteeltaan lähinnä vaihtoehtoiskustannuksia. Vaihtoehtoiskustannuslähestymistä on näissä laskelmissa approksimoitu käyttämällä asumiskustannusten yleistä indeksiä sen sijaan, että eritellysti käytettäisiin joko vuokra- tai omistusasumiskustannuksia.*

Esimerkkiperheiden nettotulojen nimellinen ja reaalinen muutos

Ennusteen mukaan kaikkien esimerkkiperheiden nimellistulot kasvavat vuosina 2009 ja 2010. Kaikilla perheillä nimellistulojen kasvu on suurempaa vuonna 2009 kuin vuonna 2010. Tämä johtuu sekä ansiotulojen, että korvausten ja eläkkeiden nopeammasta kasvusta. Toimihenkilöperheellä ero näiden kahden vuoden välillä on suhteellisesti pienin, sillä vuonna 2009 asuntolainan korot ovat matalammat, minkä takia myös korkovähennykset ovat pienempiä. Tämä taas alentaa vuoden 2009 nettotuloja. Vuonna 2010 korot taas nousevat ja nettotulot kasvat kasvaneiden korkovähennysten myötä.

Inflaatiovauhdeissa on huomattavia eroja perheiden välillä vuonna 2009. Asuntolainastaan korkoja maksava toimihenkilöperhe eroaa muista tälläkin mittarilla, sillä alentuneet korot painavat heidän kulutuskorinsa pitkälle deflaation puolelle. Korkeimmat inflaatiot sattuvat vuokralla asuville perheille eli työttömälle, yksinhuoltajalle ja työntekijäperheelle johtuen vuokratason noususta vuonna 2009. Vuonna 2010 inflaatioerot tasoittuvat siten, että kaikilla perhetyypeillä inflaatio on melko lähellä vuoden keskiarvoa.

Reaalituloissa kaikki perheet saavat vuonna 2009 tuntuvan korotuksen ennen kaikkea suhteessa omaan tulotasoonsa. Reaalitulojen nopea kasvu johtuu ansiotason noususta, verotuksen madaltumisesta ja matalasta inflaatiosta. Näistä viimeinen koskee ennen kaikkea toimihenkilöperhettä, jonka kulutuskori halpenee selvästi tänä vuonna. Työttömän reaalitulot kasvavat vähiten kuluvana vuonna ennen kaikkea siitä syystä, että inflaatio on työttömän kohdalla korkein.

Vuonna 2010 perheiden ostovoiman kasvu pysähtyy. Eläkeläisperheen ja työttömän perheen kohdalla reaalitulojen suhteellinen kasvu kääntyy negatiiviseksi. Eläkeläisten kohdalla syy tähän kehitykseen on se, että eläkkeiden indeksikorotukset on sidottu vahvasti edellisen vuoden kolmannen vuosineljänneksen kuluttajahintojen muutokseen, joka tulee todennäköisesti olemaan negatiivinen. Inflaatio nousee vuonna 2010, mikä pudottaa reaalituloja. Työttömänkään kohdalla ei ole odotettavissa merkittävää nimellistulojen kasvua, joten positiivinen inflaatio ajaa ostovoiman muutoksen negatiiviseksi. Esimerkkiperheessämme edes kunnallisverotuksen perusvähennys ei korota työttömän reaalituloja, sillä toimeentulotuki vähenee hänen kohdallaan vastaavalla summalla.

Perhekohtaiset inflaatiovauhdit 2009 ja 2010

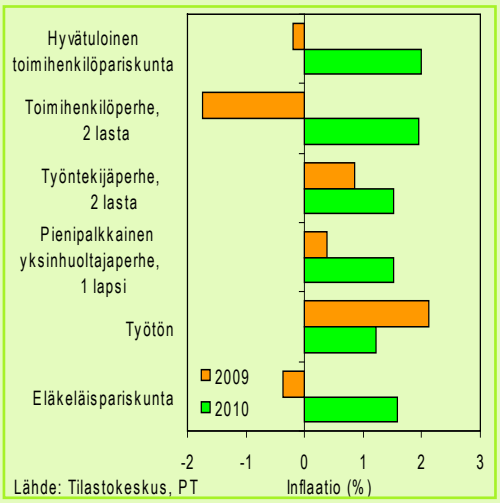

Perhekohtaisten reaalitulojen euromääräiset muutokset 2009 ja2010

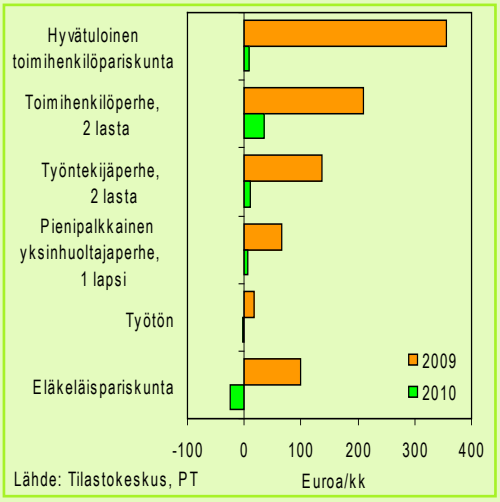

Perhekohtaisten reaalitulojen suhteelliset muutokset 2009 ja 2010

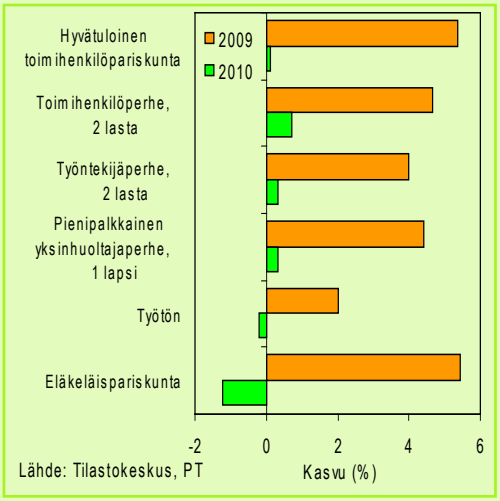

Työttömyyden ja lomautuksen vaikutus perheen tuloihin

Koko vuoden ajan kestävän työttömyyden osuessa työntekijäperheen parempituloisen aikuisen kohdalle perheen nettotulot putoavat noin 19 prosenttia. Tällaisen perheen maksamat verot painuvat selvästi alle saatujen tulonsiirtojen. Jos saman henkilön kohdalle sattuu 3 kuukauden lomautus, nettotulot putoavat noin 2 prosenttia. Perheen maksamat verot ovat tällaisessa tapauksessa edelleen korkeammat kuin perheen saamat tulonsiirrot.

Työttömyyttä ja lomautusta koskevat arviot on tehty JUTTA-mallin ja vero.fi -palvelun avulla.

Liitetaulukko 1. Ansiotulot ja verotus 2008 (€/kk)

Esimerkkiperheet	Brutto-tulot	Saadut tulonsiirrot	Verot	Nettotulot	Verojen osuus bruttotuloista
Hyvätuloinen toimihenkilöpariskunta	10600	0	3975	6625	0,38
Toimihenkilöperhe (2 lasta)	5750	211	1482	4478	0,26
Työntekijäperhe (2 lasta)	4150	211	973	3388	0,23
Pienipalkkainen yksinhuoltajaperhe (1 lapsi)	1700	147	345	1502	0,20
Työtön	527	400	97	830	0,18
Eläkeläispariskunta	2195	0	352	1843	0,16
Lähde: Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos					

Liitetaulukko 2. Ansiotulot ja verotus 2009 (€/kk)

Esimerkkiperheet	Brutto-tulot	Saadut tulonsiirrot	Verot	Nettotulot	Verojen osuus bruttotuloista
Hyvätuloinen toimihenkilöpariskunta	11000	0	4033	6966	0,37
Toimihenkilöperhe (2 lasta)	5967	211	1572	4606	0,26
Työntekijäperhe (2 lasta)	4307	211	963	3554	0,22
Pienipalkkainen yksinhuoltajaperhe (1 lapsi)	1768	147	340	1574	0,19
Työtön	551	416	103	865	0,19
Eläkeläispariskunta	2302	0	366	1936	0,16
Lähde: Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos					

Liitetaulukko 3. Ansiotulot ja verotus 2010 (€/kk)

Esimerkkiperheet	Brutto-tulot	Saadut tulonsiirrot	Verot	Nettotulot	Verojen osuus bruttotuloista
Hyvätuloinen toimihenkilöpariskunta	11274	0	4160	7114	0,37
Toimihenkilöperhe (2 lasta)	6116	211	1598	4729	0,26
Työntekijäperhe (2 lasta)	4414	211	1006	3619	0,23
Pienipalkkainen yksinhuoltajaperhe (1 lapsi)	1812	147	355	1603	0,20
Työtön	551	411	88	873	0,16
Eläkeläispariskunta	2313	0	370	1943	0,16
Lähde: Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos					

Liitetaulukko 4. Työttömyyden ja lomautuksen vaikutukset reaalisiin nettotuloihin vuositasolla

Skenaario	Töissä	3 kk lomautettuna	12 kk työtön
Palkkatulot	51137	44037	22735
Verot	11438	9123	8532
Saadut tulonsiirrot	2499	6539	20125
Nettotulot	42199	41372	34329
Lähde: Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos			